

דקויות בפסיכואנליזה¹

ג'יאפ-נלס

החברה הישראלית לפסיכואנליזה
באסכולה הלאקאניאנית החדשה

ז'אק-אלן מילר

המעבר [passe] של "ההוויה מבעד לדיבור" [parlêtre]

בפעם האחרונה הגעתי לטקסט האחרון של לאקאן, לפחות זה האחרון שקבצתי בכרך שאותו כיניתי *כתבים אחרים* [Autres écrits]. טקסט זה חובר כהקדמה למהדורה האנגלית של *סמינר XI*, ארבעה מושגי יסוד של הפסיכואנליזה [Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse]. למרות שדנתי בטקסט זה יותר מפעם אחת, אני חוזר אליו על מנת למצוא בו תשובות לגבי מהו אנליטיקאי בפרספקטיבה של הסינטום.

דוקטרינה קלאסית של הפאס

למען האמת, למרות שטקסט זה מוצג כהקדמה לסמינר XI, למעשה, הוא מאוד מרוחק ממנו: אין הוא מדבר עליו באופן מפורש; ניסיתי לברר בטקסט על מנת לדעת אם הוא מדבר באופן מרומז, וזה לא נגלה לעיני. בהתייחס אל המכלול, מדובר יותר בחזרה לסוף האנליזה וליתר דיוק, למה שלאקאן כינה הפאס. הטקסט האחרון עצמו של לאקאן - אני מותיר בצד כמה פסקאות שחוברו עבור כרך המוקדש להגנת המרכז האוניברסיטאי של וינסן [Vincennes], היכן שמופיעה הטענה: *כל העולם משוגע* - הטקסט האחרון עצמו מהווה חזרה לפאס, וקצר ככל שהוא - בקושי שלושה עמודים - זה אמין.

המצאת הפאס, שהתפרסמה בטקסט של לאקאן "הפרופוזיציה של ה-9 באוקטובר 1967, אודות הפסיכואנליטיקאי של האסכולה" [Proposition du 9 octobre, sur le psychanalyste de l'Ecole] טקסט שאותו תמצאו בכרך "כתבים אחרים", מכוונת חלק ניכר של הוראתו.

כאשר עוקבים אחרי הסמינר שלו בסדר כרונולוגי, תופסים את ההתעקשות ההולכת וגוברת של הדחיפות שלאקאן חש במתן דוקטרינה של סוף אנליזה: תובעים אותה ממנו והוא מבטיח זאת. בסמינר X, לאקאן מודיע במפורש כי אובייקט *a* קטנה - כפי שכינה אותו - חייב לאפשר ללכת אל מעבר למסקנותיו של פרויד, במאמרו "אנליזה סופית ואין סופית". בסמינר XI, מ-1964, לאקאן מנתח, לכל הפחות מתווה את האנליזה של האיווי של פרויד, כמה שהווה מכשול לכוחה של הפעולה האנליטית: האיווי של פרויד להציל את האב, הוא זה אשר מנע מהאנליזה לתפוס את מקומה הראוי. שלוש שנים לאחר מכן, הוא עשה צעד לניסוח של סוף האנליזה, במושגים שאמורים לאפשר אימות, אם לא מדעי, לפחות לוגי דיו, על מנת שניתן יהיה לאסוף קולות של קהילה - כך שהדוקטרינה שהוא מציע הנה חלק בלתי נפרד מהפרוצדורה שהוא מציע כדי לעשותה אפקטיבית. תוצאה ראשונה שהתקבלה אם כך, היא שנוצר קרע בין תלמידיו, מכיוון שחלקם סירבו לפרוצדורה כפי שהוגדרה. אם כן, תוצאה ראשונה זו הייתה הברק המיוחד שהוענק לחידוש זה, שגרם לו להופיע כחתך [scansion] מהותי, הנמצא בין הסמינר על הלוגיקה של הפנטזמה לבין הסמינר על האקט האנליטי. כל המנגנון הזה, שני סמינרים, הטקסט עצמו של "פרופוזיציה", הכתבים שבאו בהמשך בהזדמנות של מסע הרצאות באיטליה, כל אלו ביחד יוצרים מערך לא מבוטל שביחס אליו, שלושת העמודים של הטקסט האחרון נראים כחושים

¹ שיעור מה-21 בינואר, 2009

מעט. עם זאת, אני מתכוון לקחת אותם ברצינות ולאמוד אותם ביחס למסה העצומה של הדוקטרינה הקלסית של הפאס.

לא אנסח כעת מחדש את הדוקטרינה שכינית קלאסית, רק אדגיש כמה תווים שיאפשרו לראות את שינוי הכיוון שביצע הטקסט האחרון.

ראשית. בדוקטרינה הקלאסית של הפאס, האיווי של הפסיכואנליטיקאי, הוא זה אשר מופיע כציר של האנליזה ושל סופה.

למעשה, במהלך סמינרים רבים, לאקאן הכניס בגניבה את הפונקציה של האיווי של האנליטיקאי כפרשת דרכים חיונית אשר אליה יש לשוב. איווי זה של האנליטיקאי – כפי שכבר הייתה לי הזדמנות להראות זאת – היה תשובתו למה שנקרא באופן פופולארי בחוגי ההתאחדות הפסיכואנליטית הבינלאומית [IPA] העברה נגדית. הייתה זו דרכם לומר שהאנליטיקאי עצמו נדרש, על ידי ההתנסות שהוא מכון במישור של הלא-מודע שלו, כלומר, שאינו יכול לגרוע את עצמו מהפעולה. ובמקום הזה בדיוק לאקאן רשם את האיווי של האנליטיקאי, אך העניק לו ערך שונה בתכלית מזה של ההעברה-הנגדית: הוא הבין, באמצעות האיווי של הפסיכואנליטיקאי, פונקציה סמלית, הבאה לגלם עצמה באנליטיקאי, אך מבלי לגייס את הלא-מודע שלו.

בקצרה, הבה נאמר שהאיווי של האנליטיקאי הינו השאלה: *מה כל זה רוצה לומר?* [Qu'est-ce que tout ça veut dire?] כל זה, מה שאני אומר, אני, האנליזנט, מה כל זה רוצה באמת לומר [qu'est-ce que tout ça veut vraiment dire?] שאלה זו, מועתקת למונחים של רצון [volonté]: זוהי השאלה של המשמעות, אבל היכן ה- *רוצה* [veut] - מה זה רוצה לומר [veut dire] – נפרד מה- *לומר* [le dire], במקום שה- *לרצות* [le vouloir] נפרד מה- *לומר* [dire], והופך ל: *מה הוא רוצה, האנליטיקאי?* [Que veut-il, l'analyste?] כפי שאני מציג זאת כאן, התקה זו, מציינת היטב עד כמה המובן תלוי בנמען של השיח. מה שנמצא מתחת, זה שזה רוצה לומר, מה שהוא רוצה [c'est que ça veut dire ce qu'il veut]. הפירוש נמצא במקום הזה, היכן שהאנליטיקאי מציין את מה שהוא רוצה שזה ירצה לומר אבל למעשה, אין זה הרבה יותר ברור, כלומר שזה מהדהד כשאלה: *מה הוא רוצה?* [Que veut-il?] וזה מתהפך, בחזרה, אל הסובייקט – האנליזנט - ו: *מה אתה רוצה?* [Que veux-tu?]

אם כך, התנאי להשגת כל האפקטים היפים האלו הוא שהאיווי של האנליטיקאי יותר מצועף, נסתר. מבחינה זו, האיווי של האנליטיקאי הינו ה- *מה זה רוצה לומר?* [Qu'est-ce que ça veut dire?] לקחת זאת עד הקצה זוהי האניגמה המהותית לכל ארטיקולציה מסמנית, כלומר, שמסמן נשלח חזרה אל עבר מסמן אחר. בדרך זו נתפס האיווי של האנליטיקאי כ- *X* הנמצא במקום של המשמעות האחרונה.

סוף האנליזה יהיה הפתרון ל- *X* הזה. בטקסט שלו המכונה "הפרופוזיציה", לאקאן מציע שתי גרסאות שוות ערך, *ישנו* מסויים ו*איננו* מסויים. פתרון אחד חיובי ופתרון אחד שלילי.

הפתרון השלילי הינו לא כלום: אין ולא כלום במקום הזה; במקום של המשמעות האחרונה, אין אלא ריק, היוהרה של האיווי. במונחים הפרוידיאניים, אשר עימם לאקאן עשה מתמה, הוא כותב פתרון זה כ- (φ-), רמז לסירוס, שפרויד עצמו, בטקסט שלו על סוף האנליזה הפך לנקודה האולטימטיבית של האנליזה: הדבר שחייב להתגלות בסוף האנליזה, הינו משמעות הסירוס. אולם, שם, תחת השם סירוס, יש לנו רק אפיזודה אחת ממסכת זו של מונחים שליליים, אשר לאקאן פיתח כתשובה האחרונה המסמנת את סוף האנליזה. מוקדם יותר, בפיתוח שלו, הוא יכול היה לכתוב, במקום הזה, במקום השלילי הזה – מוות, ופיתח את סוף האנליזה כסובייקטיביזציה של המוות. ב"פרופוזיציה" שלו, נאמר שמדובר בסובייקטיביזציה של הסירוס, ומאוחר יותר תהיה סובייקטיביזציה של היחס המיני ככזה שאינו קיים.

$$\frac{(-\varphi)}{\text{מוות} \quad \text{סירוס} \quad (- \text{יחס מיני})}$$

הפתרון החיובי יהיה בידודה של הפונקציה a קטנה.

ב"פרופוזיציה" שלו, הוא טורח לציין שפונקציה זו מקורבת למה שמכונה, בפסיכואנליזה, האובייקט הטרומ-גניטלי, זה שלא עבר פאליזציה, שלא נכנס למשמעות הפאלית – כלומר, זו של הסירוס – ושאוטם את המקום השלילי של $-\varphi$, שנוכל לכתוב באופן מטאפורי זה:

$$\left[\frac{a}{(-\varphi)} \right]$$

מאוחר יותר, ייתן לאקאן לאובייקט a קטנה זה, את השם עודף התענגות [plus-de-jouir].

$$\frac{(-\varphi)}{\text{מוות} \quad \text{סירוס} \quad (- \text{יחס מיני})}$$

(a)

אובייקט פרה-גניטלי עודף-התענגות

אולם אנו יכולים להבחין, ביחס לפיתוח האחרון שלו, במקום הכפוף שהוא נותן להתענגות בדוקטרינה זו של הפאס, מכיוון שבהבנייתה, היא תלויה בפתרון שניתן לשאלת האיווי של האנליטיקאי.

עם זאת, כבר באותה "פרופוזיציה" בעמ' 253 ב- כתבים אחרים, אנו מוצאים אזכור של מימד התעותע, אשר בו מתמקמת העמדה של הפסיכואנליטיקאי, ולאקאן מציין עתיד, אשר בו ביקורת מדעית תהיה חייבת לצמצם מימד מתעותע זה. המונח תעותע מופיע גם בטקסט האחרון, אשר בו הוא מקבל מקום מרכזי.

ברגע זה, עבור לאקאן של שנת 1967, הגישה לפתרון עוברת דרך המרה של פונקציית הסובייקט המונח לידע.

זהו ביטוי שנטבע כיוון שהוא מובן מאליו, ואשר מתייחס כאן לפונקציה הכפופה לשרשרת המסמנית: מה שלאקאן מכנה סובייקט מונח לידע, הינו אפקט מסויים של משמעות, האוטם את הפתרון של האיווי של האנליטיקאי. זוהי, בקיצור, ההנחה של הלא מודע, זה המושג, העננה, שעל פיה כל מה שאומרים באנליזה רוצה לומר משהו אחר.

$$\frac{S \ S \ S}{\left[\frac{a}{(-\varphi)} \right]}$$

הנחה זו הינה הכרחית בכדי לקבץ את מה שנראה כמילים, כביטויים, כמסמנים הקובעים את הסובייקט, באופן כזה שהידע – שלמן ההתחלה הינו רק מונח, רק משמעות, מתרחש בהדרגה, במהלך האנליזה, וכאשר הוא מצטבר, המשמעות מתהברת לכדי ידע, שהסובייקט הופך להיות: הסובייקט, אשר למן ההתחלה הינו ידע מונח בלבד, הופך להיות, עקב ההתנסות, לידע אפקטיבי.

זה לפיכך שבסוף האנליזה, האנליזנט ממוקם כידוע; הוא ידען במלוא מובן המילה. האנליזה מייצרת ידען. הוא במהותו הידען של איווי: הוא יודע מהי סיבת איווי, הוא יודע את החסר היכן שמשתרש איווי ויודע את עודך-ההתענגות הבא על מנת לסתום חסר זה.

בסוף האנליזה יש לנו סובייקט שידוע, וזה בהקשר זה שהפאס [passe] מקבל את ערכו, היכן שעל הסובייקט לומר מה שהוא יודע. כלומר, באיזה אופן מולא המקום הריק של הסובייקט המונח לידע, באיזה אופן התרחש עבורו ידע זה, איך הוא עבר מהנחה לצבירה של מה שנראה כמסמן מפתח, ולאחר מכן אחר, שאינם בהכרח תואמים. אם כן, הטרנספורמציות שהתרחשו, אינן אלמנטים שאינם תלויים זה בזה. הגעתו של אלמנט חדש, משנה את ערכם של האלמנטים הצבורים, אולם זהו היבור הנעשה בהתמדה בדיעבד, וסוף האנליזה יציין את סגירת ההתנסות, כלומר, גישה לבדיעבד מכריע כלשהו.

לאחר מספר "הלוך-ושוב", התלבטויות, תנודות, אמור להגיה סובייקט חדש: במידה שבה נעלם הסובייקט שהיה בור ביחס לסיבת האיווי שלו, מגיח סובייקט ידען. וזה ידע זה, שהפאס [passe] מנסה לחלץ ממנו, לאלץ אותו, בהסכמתו, לחלוק בידע זה עם קהילה, נאספת גאסכולה, ועם הקהל, מכיוון שלאקאן מצביע על כך שהוא היה רוצה להוציאו לאור.

הסיפוק של סוף האנליזה

ובכן, בטקסט האחרון של לאקאן, אנו פוגשים פרספקטיבה לגמרי אחרת. וראשית מכיוון שעל הפרק עומד המושג עצמו של ידע - עד לנקודה שבה המילה עצמה כבר אינה מופיעה.

כאשר לאקאן הבנה את מושג הסובייקט המונח לידע שלו, הוא הסביר שמדובר היה בתצורה שנכתבה במקום של האמת, ושמענו שבהמשך הידע קבל קונסיסטנטיות. אנו תופסים שבסוף הוראתו- איך לומר? - הוא לא מאמין בכך יותר: הוא כבר לא מציין את הידע כתצורה קונסיסטנטית, אין הוא מדבר אלא על האמת. ניכר שבסוף, הוא מתייחס לידע כאל עיבוד שווא [élucubration] – מילה זו מופיעה כבר בסמינר XX אודות השפה כעיבוד שווא של ידע אודות הלשון [alangué] – ושם הכרחי לשמוע, שעבורו הידע הינו עיבוד שווא. הביטוי שמגיה בטקסט אחרון זה הוא אמת שקרנית, שאינו אלגנטי במיוחד, שלא הבלטנו אותו עד שלא התחלתי להסתובב סביבו, אמת שקרנית מציינת, בדיוק האפשרי, את מעמד הידע כעיבוד שווא. לא מדובר בסובייקט המונח לידע הנרשם במקום של האמת על מנת להתקיים, אלא באמת בצבעים של שקר. עד לדרגה זו צונח הידע.

העובר [passant] של הדוקטרינה הקלאסית אמור להעיד על ידע, בעוד שזה, שלאקאן מביא לנו בסוף הוראתו כאשר הוא בתהליך הכנה, מבנה את מושג הסינטום [Sinthome], כלומר מתמודד, ללא תיווך, עם מעמד ההתענגות, העובר הזה לא יכול, אלא להעיד על אמת שקרית.

אני מקווה שכתוצאה מפישוט מונחי הבעיה, אפשרתי לכם לחוש את הפער המפליא הקיים בין תקופות עיבוד אלו, עם זאת ניתן לראות גם את הזיקה ביניהם.

אמרתי שטקסט אחרון זה הינו חזרה על הפאס [passe]: זוהי חזרה דיסקרטית, שאינה מכריזה עצמה ככזו ואף לא על התיקון שהיא מבצעת.

טקסט זה אף מוצג בצורה של סדרת הצעות, שיכולות להיראות פרומות או לפחות בעלות ארגון די רופף. ולמקם אותו כחזרה לפאס זה כבר פיסוק, זו כבר הצעה לקריאה שאני עורך, במיוחד – וזה מאוד ראוי לציון – יש לנו בטקסט זה רק מחצית מפרשיית הפאס. הפאס הינו שני דברים: זה אירוע וזה הליך. זה אירוע שאמור להתרחש במהלך האנליזה. בהמשך לכך, זהו הליך המוצע למי שחושב שהוא הינו הסובייקט של האירוע הזה, על מנת שיוכל למסור דבר מה לקהילה אנליטית. אולם, בטקסט האחרון הזה של לאקאן, אין לנו דבר אודות האירוע, אף לא מילה. הפאס מופיע בעיקר כהליך שהומצא על מנת – לאמת את סוף האנליזה? המילה לאמת אפילו לא מופיעה -, על מנת להעמיד למבחן את האומר של סוף האנליזה.

וכך, למרות שברגע שבו הוא המציא את הפאס, הדבר המהותי עבור לאקאן הוקדש לאירוע-פאס, בטקסט אחרון זה, במקום של האירוע-פאס, אין דבר מלבד אינדיקציה זו – מזערית ככל שתהא – שבסוף האנליזה יש סיפוק. "הסיום היחיד של האנליזה הינו - ואני מצטט - "הסיפוק המציין את סופה". הנה, זה כל מה שיש לנו אל מול מורכבות המבנה של הפאס, שלאקאן יכול היה לייצר בשנים 1966-1968, ושעבר במיוחד דרך תיאוריית הקבוצות. אל מול כל פיתוח השווא המפליא הזה נותרנו עם: הפאס, סוף אנליזה, זה לחוש סיפוק, ונאמר, סיפוק מלומר אותו. למעשה, מדובר בצמצום יוצא מן הכלל.

המילה סיפוק כאן, הינה ללא ספק מילת מפתח עבור לאקאן, מכיוון שנראה כי בשבילו האנליזה עצמה היא פרשייה של סיפוק. הוא כותב: "להעניק סיפוק זה, זוהי הדחיפות, אשר אנליזה מכוונת על ידיה". חייבים לשמוע שמה שהוא מכנה כאן סיפוק, מכון את כל מהלך האנליזה, כך שאנליזה מתפרסת בעיקר בתוך אי-הנחת [malaise] – מונח פרוידיאני – [mal-être], ואנו יכולים, אם כן, לבדוד ולתת קרדיט למה שמגיח כעדות של סיפוק.

הוא מדבר על דחיפות: הדחיפות אשר האנליזה מכוונת על ידיה. אם מעיינים במילונים, המילה דחיפות [urgens] באה מלטינית ומשמעה לא סובל דחוי, ומלטינית קלאסית [urgere], שמשמעה לדחוף, לזרז. בצרפתית, החלו לומר d'urgence [חרום/דחוף] – וזה משעשע שזה מוכר החל מ-1789, ולהשתמש בביטוי cas d'urgence [מקרה דחוף/חרום] בדיוק בתאריך, שבו בוודאי די נחפזנו להפוך [révolutionner] את הדברים. מאוחר יותר, בשנת 1972 – אני מתפעל מהדיוק – מתועד השימוש במילה דחוף/חרום עם משמעות ספציפית ברפואה. לקראת סוף הטקסט שלו, לאקאן לוקח מחדש את המונח, בדברו על מקרי חרום/מקרים דחופים: "כפי שתמיד", הוא אומר, "המקרים הדחופים/מקרי החרום סיבכו אותי". אם כך, יש כמובן במילה דחוף/חרום את הרעיון שיש לפעול במהירות. באנליזה, מופיעים ללא ספק מקרים דחופים שאיתם הכרחי לא להתעכב. אולם לאקאן מעלה על נס את מונח הדחיפות מתחילת האנליזה, על מנת לפרוס אותו לכל אורך המהלך שלה, באמרו שהדחיפות מכוונת את האנליזה ככזו, ואני לוקח זאת כתזכורת מועילה, רצינית, שבתוך האנליזה קיימת תמיד דחיפות. הדחיפות באנליזה הינה מה שמבטים כשאומרים בצרפתית: דחוף, זה דחוף [il urge, ça urge], שמתועד מ-1903 בדיוק, אין אומרים זאת אלא החל מתאריך זה.

יש דבר מה שדחוף.

זה מוחשי לכם כאן, שאני שם מבטחי על מנת להתכוון, ולו למילה הקטנה ביותר של לאקאן. ניתן היה לומר: דחיפות, זה מוסכם עבור ההתחלה, עבור המקור, אך בהמשך, אנו בדבר מה אחר מאשר בדחיפות: אנו לוקחים את הזמן, הסובייקט משהה. אני מעדיף לנצל את המילה דחיפות בזיקתה לדבר מה שדחוף, מכיוון שזה מזיז אותנו מהרעיון שחוזרים בשל העברה. נדמה לי שכאן, לדגש המיוחד שלאקאן שם על הדחיפות, יש ערך של הפרכת התעותע של ההעברה, וזה מצביע על סיבתיות, הפועלת במפלס, אם ניתן לומר כך, עמוק יותר מזה של ההעברה, מפלס שאותו לאקאן מכנה הסיפוק, וזה במידה ומדובר בדחיפות, ושהאנליזה הנה האמצעי של סיפוק דחוף זה.

קיים דגש נוסף שאתן לדחיפות זו, דחיפות הגורמת ללכת במהירות: לאקאן מזכיר בטקסט הזה שאנו רצים אחרי האמת, ונדמה לי שזה מתקשר לדחיפות.

אנו רצים אחרי האמת במידה שכפי שהזכרתי בפעם האחרונה, תשומת הלב מייצרת היסט. ברגע ששמים לב לאמת – כפי שהיא צריכה להישמע -, אנו יוצאים ממנה, אנו מחליקים אל השקר. זה מה שלאקאן מנסח במונחים אלה: *אין אמת שבעברה דרך תשומת הלב, אינה משקרת* [Il n'y a pas de vérité qui, à passer par l'attention, ne mente]. הפירוק הוא הכיוון של הפעולה האנליטית עצמה, במידה שהיא מתבססת בדיוק על מתן תשומת לב להגחות של אמת, אלו המגחות במה שאנו מכנים תצורות הלא-מודע. הפעולה האנליטית מתבססת על שיבוץ גיחות אלו בארטיקולציה, ולהפוך אותם לשיח באמצעות האסוציאציה החופשית.

אם כך, חושבים, בודאי, שאסוציאציה חופשית הינה לדבר ללא תשומת לב: *אל תשים לב למה שאתה אומר, דבר! אבל, למעשה, אסוציאציה חופשית תלויה במסמן התחלתי שאליו אנו שמים לב – ואם אין אנו שמים מספיק לב, ישנו הפירוש על מנת לבוא למקום הזה. אסוציאציה חופשית נפרסת החל מחלום, ממעשה כשל, מפליטת פה, או החל ממילה, או ממחשבה, התופשת את תשומת לבכם. אנו מעניקים לכך ערך של אמת, ובשל כך שאנו מעניקים לכך ערך של אמת, מהגחת האמת, מתחילה לנוע אסוציאציה חופשית, שכמו מעשה ניסים, מופיעה – אם אנו מספיק ערמומיים, אם אנו מקבלים דחיפה קטנה מצד האנליטיקאי – היא תופיע בדיוק כמסוגלת להתארגן כשיח. במילים אחרות, דרך האסוציאציה החופשית, אנו הופכים את הגחות האמת לשיח מהובר. זהו הפלא שעומו פרויד מסנוור אותנו: החל ממילה שניצלה מטביעת חלום, נותר בידנו משל שלם המתפרס ומפליא. וכעולה בקנה אחד עם תגליתו של פרויד, אמר לאקאן בתחילת הוראתו: *שיח זה הינו הלא-מודע עצמו*. הוא כינה שיח זה, השיח של האחר, כלומר שהוא חשב על הלא-מודע כעל שיח, וכאשר שב והתחבט בו, הוא המשיך להגדיר את הלא-מודע כידע, כהיבור.*

הופעה אחרונה זו של ההוראה של לאקאן, נעשתה על מנת לשלול, או לפחות על מנת לערער זאת. על מנת לסייע לנו למקם באופן שונה את המתרחש בהתנסות האנליטית.

הואיל ואנו יודעים זאת. במה אנו מזהים את תצורות הלא-מודע? דווקא בכך שהן חומקות מתשומת הלב. הן מתפרצות במפתיע – משום כך אנו מדברים על הגחה דחופה [émergence]. וכאשר הן מגיחות, הן חסרות מובן: נאמר שהן אבסורדיות, חסרות שחר או בלתי סבירות.

מבחינה זו, אם אנו נאמנים לרגעים חולפים אלו, הפעולה האנליטית מתגלה לנו כמשחקת נגד הלא-מודע, כמו עוסקת בשחזור מובן במה שמלכתחילה אין לו מובן. ולכן, נרשם כאן מה שאין לאקאן מכניס, אלא רק בסוגריים – אולם זה אמין – אם אנו מנקים את הלא-מודע מזה שתשומת הלב חגה סביבו, הלא-מודע הוא ממשי. מדובר בכך שהלא-מודע נלקח באותו מפלס של תצורות הלא-מודע.

כאשר לאקאן אומר שהלא-מודע הוא ממשי, הוא מוסיף: *"אם אתם מאמינים לי"*. אילו היינו מאמינים ללאקאן משנת 1953, היינו אומרים שהלא-מודע הוא סמלי. בסוף הוראתו, הדבר שהתהפך, הוא ההגדרה עצמה של הלא-מודע: *הלא-מודע הוא ממשי, משמע, הוא אינו סמלי, או שוב, כשהוא הופך סמלי, הוא נעשה אחר*.

לכן אנו יכולים לומר שהפעולה האנליטית מעבירה את הלא-מודע מהממשי אל הסמלי, מהאמת אל השקר.

לאקאן יכול היה לומר שהפסיכואנליזה הרעידה את כל מראיות העין [Les semblants]. נתנו את הדוגמה של סוקרטס מהלך בעיר על מנת להדריך את מנוחת השליטים, המקצוענים ואלה הסבורים כי הם 'יודעים עשות'. ובכן, בהתאם לקריאה שאני עושה, מתוך מה שהתווה לאקאן, זוהי הפסיכואנליזה שמרעידה את מראיות העין של הפסיכואנליזה עצמה. זהו הסוקרטיזם, אך מיושם על הפסיכואנליטיקאים עצמם.

זוהי ההתעוררות של הפסיכואנליטיקאי.

זוהי התראה ביחס לעובדה שהפעולה האנליטית ארוגה ממראיות עין. זה הדבר שאנו מקבלים תחת השם הבניה. כל עוד אנו אומרים הבניה של הפנטזמה, זה לא גורם לרטוט. אך אם אומרים שהפעולה האנליטית ארוגה ממראיות עין, שהיא תלויה, למעשה, בפיסוק, שיכול להיות כזה או אחר, כי אז מדובר בדבר מה אחר. כי אז זו פעולה אנליטית המתפתחת תחת חסות האקט האנליטי, ופעולה זו עצמה היא המועמדת בכל רגע נתון בשאלה.

מהו השקר הראשון [le proton pseudos] של הפסיכואנליזה? לאקאן מציין זאת באמרו לנו: זוהי תשומת הלב – ככל שאנו שמים לב, אנו יוצאים מהלא-מודע הממשי. ה- proton pseudos, הינו האנליטיקאי עצמו. זוהי החדרה של סובייקט אחר ביחס שאתם מקיימים עם הלא-מודע הממשי.

בדרך זו אני מסביר לעצמי את מה שלאקאן הדגיש בטקסט זה, דהיינו שהפסיכואנליזה הומצאה על ידי אדם בודד, על ידי אחד-לגמרי-לבד. לבסוף, הוא מבנה, כמובן, את הפרספקטיבה הזאת, שלפיה פריד תפס לגמרי לבד את הקיום [ex-sistence] של הלא-מודע הממשי בתוך עצמו, כלומר מהגחות של אמיתות, שנשמטו מתשומת הלב. זה עצום! מה שלאקאן מדגיש שם, בעודו מציין בדיוק שפריד המציא את הפסיכואנליזה במתן תשומת לב להיסטריות; הוא דש רבות בנושא זה, שכבר היה נפוץ. אך מה שהוא ניסה לציין כאן, כלל את האנליזה העצמית של פריד, שהייתה הדבר הראשון. זה אפילו יותר מידי לומר אנליזה עצמית – מה שהיה בהתחלה היא עובדת הלא-מודע הממשי בתוך עצמו, שמנקודת מבט זו, האסוציאציה החופשית היא משנית, מאז, האסוציאציה החופשית הינה הרומן של האמת.

זאת אף הסיבה לכך שלאקאן יכול לומר שפריד לא ידע את אשר עשה. הוא לא ידע את אשר עשה, כשהמציא את המכשיר הזה של האסוציאציה החופשית; כלומר, שהוא פנה לעזרת המובן על מנת לפתור את האטימות של מה שמגיח מתצורות הלא-מודע.

אני חוזר למילה של לאקאן, תצורות הלא-מודע. במימד שבו אנו נמצאים, זהו ביטוי שאינו הולם: אנו מדברים על תצורות הלא-מודע, כאשר הגיחות של האמת כבר עברו הצרנה, וזה כבר מצב שניוני ביחס לתצורה. השתמשתי במילה הגחה על מנת לתאר את מה שהינו ראשון.

ובכן, פריד הפך זאת לספר. לא נוכל לומר זאת טוב יותר! הוא הצרין זאת ופנה לציבור. החל משם, הוא יכול היה לומר לאנשים: תעשו אותו הדבר! תהיו ערניים להתפרצויות של אמת בכך, ספרו לעצמכם, היו אסוציאטיביים מבלי לשים לב – במידת האפשר – ולאחר מכן, מנקודה זו, תספרו סיפורים, תספרו איך זה קשור לכל סיפור חייכם. ואז יכול היה להיות לנו סגנון ספרותי שיכול היה להתפשט.

אולם, היסטורית, לא המשיכו במסלול הזה. כפי שאמר לאקאן: פסיכואנליזה מתבצעת בזוגות. כלומר שבמקום לעשות זאת לגמרי לבד, פונים לציבור, בדמותו של מישהו, ומצפים שהוא למעשה יערוך את הטקסט שלכם.

אכן, הלצות מפוקפקות אלו, הן שם, ולו רק על-מנת להדגיש את הנקודה שבה אנו נמצאים עם לאקאן – ואני מתכוון במימד שאליו אנו מתקרבים, שהוא זה של הסינטום ושל סוף אנליזה ביחס לסינטום -, פסיכואנליזה איננה מוגדרת על ידי האנליטיקאי. האנליטיקאי לא מופיע, אלה כאמצעי להעביר את הלא-מודע מהממשי אל הסמלי.

במקביל, כך אני תופס זאת, כך אני מספר לעצמי סיפור אודות העובדה שהמילה העברה אינה מופיעה בטקסט זה – אותה העברה, שאתה אנו ממנפים את הריפוי. ההעברה חדלה להופיע בקדמת הבמה, ואף להיפך, היא נכללת, ברמה הזו, במושג ההיסטריה – מילה שחוזרת בגישה מאוחרת זו של לאקאן -, כלומר, הסובייקט ההיסטרי מובן כסובייקט המשיב לאיווי של האחר, כמשתרג באיווי של האחר.

במקרה דנן, באנליזה, הרצון הוא שהסובייקט ישים לב, שהסובייקט יומר את האמת, ובדרך זו שישקר, שספר סיפור. זה הערך של הניאולוגיזם התנ"כי [scriptuaire], שלאקאן מייצר בכתבו היסטוריה [hystoire] עם ה- y של ההיסטריה [hystérie]. זהו סיפור [une histoire], המשיב לאיווי של האחר.

ההעברה נכללת במה שמכונה כאן היסטריה [hystérie]. הצגתי זאת כקרע, אך למעשה, זו תולדה של מה שלאקאן ניסח כבר שנים קודם לכן – ושעל כך אנו חוזרים! – כלומר שההתנסות האנליטית מתחילה בהיסטריזציה של הסובייקט. טוב! הוא אומר זאת כל הזמן: האנליזה גם ממשיכה דרך ההיסטריזציה של הסובייקט, ובתוך העברה, כלומר, שהוא מספר בשבילכם, טווה בעבורכם סיפור [hystoire].

מכאן מדובר בפיתוח שווא. הוא בונה ידע שהינו פיתוח שווא, ושהוא ממשלב האמת, במידה ולאמת יש מבנה של פיקציה.

שם, למעשה נאספים ההיגדים הללו, אשר טבעם הוא לזעזע את מראיות העין של הפסיכואנליזה, כאשר לאקאן יתמסר לכך בהוראתו האחרונה ביותר.

אם כן, כפי שאמרתי, שלושת העמודים הקטנים הללו של הטקסט האחרון מאזנים את המסה העצומה של הדוקטרינה הקלאסית של הפאס. אך הייתי אומר גם כן שהם עונים לטקסט מכונן בהוראתו של לאקאן "פונקציה ושדה של הדיבור ושל השפה בפסיכואנליזה" מ-1953.

אם תסתכלו בעמוד 257, תראו שלאקאן מגדיר את האמצעים של הפסיכואנליזה כאלה של הדיבור, ככזה שנותן מובן, ומגדיר את הפעולה האנליטית כזו של ההיסטוריה, "כזו שמכוננת את הופעת האמת בממשי". ובכן, טקסט אחרון זה, זוהי התשובה. התשובה של הרועה לרועה, כלומר שהרועה אומרת את ההיפך, בעודה שרה את אותו השיר. אבל כן! הפעולה האנליטית מעניקה מובן, ובכך היא שקרנית ביחס להופעה הראשונית. ללא ספק היא ממשיכה דרך הבניית סיפור, אולם האמת אינה יכולה להיכנס בממשי ואין היא יכולה להיאמר אל מולו, אלא רק בהפכה לשקרנית. בהתבוננות של לאקאן על ההיסטוריה ב-1953, הוא שם דגש על העובדה שהשיח מאפשר לתת מובן לאקראיות ולארגנה ביחס לבאות, דבר המאפשר גם לשחזר את רציפות השיח, שהופרע על ידי הלא-מודע. אם כן, כל מה שלאקאן מכתיר בתחילת הוראתו ככוח עצמו של הפסיכואנליזה, ניתן גם לתארו כמהלכים השקרניים שלה, הרמייה המזינה אותה ואשר היא יישומה השיטתי. כל זה, אשר בתחילת הוראתו לאקאן שיבח, חגג, מתנווד במשלב של האמת השקרנית.

האמת השקרנית היא הידע במידה והיא הבניית שווא, והיא הפיקציה אשר המבנה שלה הינו זה של האמת.

זה מכאן אם כך, שהבניות פסיכואנליטיות, מובאות בין מירכאות או סוגריים. הן נתפסות על ידי הסוגריים של האמת השקרנית, אשר הסוגייה היא, אם כך, לדעת אם אמת זו מתאזנת, והן לא נשפטות יותר, אלא בסיפוק שאיזון זה של האמת והשקר יכול להביא.

זוהי הסיבה לכך שהמילה סיפוק נמצאת כאן. לא מדובר רק בכך שזה שיסופר היטב. הקריטריון של לומר טוב מנקודת מבט של הממשי, הינו, בסופו של דבר, לדעת מה מסתפק. ובכן, בזה מדובר – וזה אף מסובך יותר.

פסיכואנליזה היא ללא ספק התנסות, הכרוכה בבניית פיקציה. ומשם הכנסת הסובייקט המונח לידע יכולה למצוא כאן את משמעותה. אולם בו בזמן, או בהמשך, היא התנסות הכרוכה בביטול פיקציה זו. כלומר שפסיכואנליזה איננה ניצחון הפיקציה. הפיקציה נבחנת יותר בחוסר יכולתה לפתור את האטימות של הממשי.

אז, מי יהיה אנליטיקאי? הייתי אומר זאת בקיצור ועל מנת לסיים.

יהא זה מישהו שהאנליזה שלו אפשרה לו להוכיח את הבלתי אפשרי של ההיסטוריה [hystorisation], כלומר, מישהו שיוכל להסיק באופן לגיטימי את הבלתי אפשרי של ההיסטוריה, ושיוכל, אם כך, להעיד על האמת השקרנית באופן של הידוק הפער בין האמת והממשי.

אילו היה צורך למצוא קריטריון אחד לפאס המובן כך, הייתי נותן אותו כך שלא יאפשר לאף אחד לחקות אותו: קריטריון זה צריך יהיה לסכל כל סיכוי [vraisemblance] לכך. כלומר שאם יש בפאס, דבר מה

הנותן לכך סיכוי [invraisemblable], כלומר שעובר את מראית העין של האמת [du vrai]. וכמו כן לסכל כל דמיות. זאת התזכורת שלאקאן לא מתכוון לשיים – לכתוב אנליטיקאי - בין מירכאות, לציין כאנליטיקאי סובייקטים החסרים פרדיקט משותף, כלומר שאין אף דמיון שיכול לאחד אותם.

אנליטיקאי אחד, יהיה מישהו שיידע לאמוד את הפער בין אמת וממשי, ואשר לפיכך, יידע לייסד את ההתנסות האנליטית, כלומר את ההיסטריזציה [hystérisation] של השיח.

בפשטות – ועל מנת להודיע במה אנסה להמשיך – כבר לא מדובר בפאס של הסובייקט של הידע, אלא בפאס של ההוויה מבעד לדיבור, והפאס של ההוויה מבעד לדיבור [parlêtre] אינה עדות על הצלחה, אלא עדות על דרך מסויימת של כשלון.

תרגום: סרחיו מישקין, ענת פריד

קריאה: אחינעם מצר-גור